

Životinje prikazane na grbovima općina Republike Hrvatske (II. dio)

Animals depicted on the coats-of-arms of municipalities in the Republic of Croatia (part 2)

Džaja*, P., Ž. Heimer, M. Palić, I. Križek, I. Zemljak, A. Gašpar, K. Severin

Sažetak

Životinje na grbovima općina u Republici Hrvatskoj pojavljuju se na četvrtini općinskih grbova. Na mnogima su od njih one jedini ili središnji element, dok u jednom dijelu grbova prikazi životinja imaju dopunsku ili pomoćnu ulogu, uz neke druge elemente identiteta.

Od ukupno 428 općina u Republici Hrvatskoj na 107 grbova prikazane su životinje. U prvom je dijelu ovog razmatranja u prošlom broju prikazana učestalost pojavljivanja životinja na općinskim grbovima po županijama te su prikazane ptice i vodene životinje (ribe, mekušci, vodozemci i dr.) koji se na njima pojavljuju. U ovom se dijelu razmatraju kopnene životinje: divlje životinje (sisavci, gmazovi, kukci), mitološke životinje i mitska bića koja se prikazuju s dijelovima tijela životinja te domaće životinje (sisavci i kukci, dok su domaće ptice razmotrene ranije).

Na kraju se donosi objedinjeni zaključak o prikazima životinja u suvremenoj državnoj i municipalnoj (županjskoj, gradskoj i općinskoj) heraldici u Republici Hrvatskoj.

Ključne riječi: grbovi, općine, Republika Hrvatska, životinje, sisavci, gmazovi, kukci, mitske životinje, domaće životinje

Abstract

Animals appear on the coats-of-arms of a quarter of the municipalities of the Republic of Croatia. In many of them they are the sole or main element, whilst in some of the coats-of-arms, the animals have a supplementary or auxiliary role, alongside some other elements of their identity.

Of the total of 428 municipalities in the Republic of Croatia, 107 display animals on their coats-of-arms. In the first part of this review, in the previous issue, we presented the frequency of the depiction of animals on the coats-of-arms of the municipalities and mentioned the birds and water animals (fish, molluscs, amphibians...) depicted on them, whilst in this part of our consideration we talk about land animals: wild animals (mammals, reptiles, insects) and mythological animals and mythical creatures shown with the body parts of animals, and domestic animals (mammals and insects), whilst domestic birds were considered earlier.

In the end, we present a combined conclusion about the depiction of animals in contemporary state and municipal heraldry (county, city and municipal) in the Republic of Croatia.

Key words: coats-of-arms, municipalities, the Republic of Croatia, animals, mammals, reptiles, insects, mythical animals, domestic animals

Dr. sc. Petar DŽAJA, redoviti profesor u trajnom zvanju, dr. sc. Krešimir SEVERIN, redoviti profesor, Magdalena PALIĆ, univ. mag. med. vet., Zavod za sudsko i upravno veterinarstvo, Veterinarski fakultet u Zagrebu, dr. sc. Željko HEIMER, dipl. ing., pukovnik hrvatske vojske, Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, dr. sc. Anđelko GAŠPAR, Hrvatska veterinarska komora, dr. sc. Ivan KRIŽEK, docent, Phoenix Farmacija, Zagreb, Ivan ZEMLJAK, univ. mag. med. vet., Veterinarska stanica Križevci. Dospisni autor: dzaja@vef.hr

Uvod

Ovaj je rad drugi dio raščlambe prikaza životinja na grbovima općina u Republici Hrvatskoj te četvrti dio niza priloga o životinjama u suvremenoj hrvatskoj heraldici – državnoj, uključujući grbove povijesnih hrvatskih zemalja, i municipalnoj, koja obuhvaća županije (Džaja i sur., 2023.a), gradove (Džaja i sur., 2023.b) i općine. U prvom je dijelu o općinskim grbovima (Džaja i sur., 2023.c) prikazana raščlamba učestalosti prikaza životinja na općinskim grbovima po županijama, koja se kreće od nule (Požeško-slavonska) do gotovo dvije trećine (Ličko-senjska) grbova. Tamo su također razmotreni prikazi ptica i vodenih životinja u općinskom grbovima, dok ovaj rad razmatra prikaze divljih životinja i mitskih zvijeri te prikaze domaćih životinja. Na kraju je dana zbirna raščlamba prikaza životinja na municipalnim (županijskim, gradskim i općinskim) grbovima u Republici Hrvatskoj koji se upotrebljavaju danas.

Divlje i mitske životinje na općinskim grbovima Republike Hrvatske

Divlje i mitske životinje prikazane su kao pojedinačna vrsta na 26 općinskih grbova, a na tri prikazana i opisana općinska grba u prethodnom dijelu prikazane su divlje životinje u kombinaciji s ribama: medvjed s ribom (Gračac), vidra s ribom (Veliki Grđevac) i riba s rogovima jelena (Draž).

Lav je prikazan na šest općinskih grbova (Bol, Čeminac, Selnica, Perušić, s tim da su na općinskim grbovima Sv. Petar Orehovec i Budinščina prikazana po dva lava te je tako na šest općinskih grbova ukupno prikazano osam lavova. Lav je prikazan u stojećem stavu na četiri noge, ili u prednjoj desnoj nozi drži kakav predmet, ili je prikazan uspravljen, s jednom stražnjom nogom na tlu, a drugom malo uzdignutom, dok su prednje noge ispružene ispred glave, i obično drži kakav predmet. Dva lava obično se prikazuju uspravljena, jedan okrenut prema drugome. Najčešće je zlatne/žute boje, ali može biti bilo koje druge heraldičke boje (na grbu Selnice je srebrni/bijeli s krilima i svetokrugom kao simbol sv. Marka Evangeliste).

Medvjed je prikazan na tri općinska grba. Jedan se nalazi u uspravljenom stavu na grbu općine Plitvička jezera, zatim na grbu općine Gračac (Džaja i sur., 2023.c), na kojemu je prikazan u prolazu s ribom u gubici, a na općinskom grbu Vrsara nalaze se dva medvjeda, uspravljena jedan prema drugome. Medvjed je dakle na tri općinska grba prikazan četiri puta. Njegov je lik zlatne ili prirodne, smeđe boje.

Vidra je zlatne boje i prikazana je u stojećem stavu, i to na grbu općine Veliki Grđevac, na kojemu ona ima ribu u gubici (usp. Džaja i sur., 2023.c).

Jednorog, mitološka životinja u obliku konja s jednim spiralnim ravnim rogom posred čela, prikazan je na dva općinska grba (Nova Bukovica i Pakoštane). Na oba je grba jednorog prikazan u uspravljenom stavu, na jednom srebrne/bijele boje, a na drugom zlatne/žute boje, crveno naoružan (heraldički termin koji kaže da su jezik, kopita i rogov prikazani crvenom bojom).

Jelen je prikazan na četiri općinska grba: na grbu općine Levanjska Varoš samo je glava s rogovima, na grbovima općina Jelenje i Dubrava prikazan je u skoku, s dvjema stražnjim nogama na tlu, dok su dvije prednje uzdignute, a na grbu općine Draž nalazi se par jelenjih rogova i riba (usp. Džaja i sur., 2023.c). Prikazuje se zlatnom/žutom ili prirodnom smeđom bojom s bijelim krznom na prsištu.

Vuk je prikazan na dva općinska grba: na grbu općine Farkaševac prikazan je u skoku, a na grbu općine Brinje nalaze se dva vuka u uspravljenom stavu. Krzno mu je smeđe boje ili zlatno/žuto i crveno je naoružan (jezik i kandže).

Zmaj je prikazan na tri općinska grba (Rogoznica, Sračinec i Sv. Juraj na Bregu), i to zajedno s konjem. Iz navedenoga proizlazi da je zmaj prikazan na šest grbova. Zmajevi se u heraldici različito prikazuju: kao četveronožne, dvonožne ili zmijolike životinje bez nogu, ali gotovo redovito s parom šišmišovih krila. Obično je crvene, zelene ili zlatne/žute boje, katkad crveno naoružan (krila, kandže i jezik). Često je prikazan u ikonografskom liku sv. Jurja (na konju, o čemu se više govori dalje u tekstu, ili bez njega) ili sv. Mihovila (s krilima), koji ga ubijaju, a može biti i samostalno prikazan.

Zmija je prikazana na tri općinska grba: na grbu općine Gorjani uspravljena i osam puta povijena, a na grbu općine Marijanci i Lupoglav kružno savijena, kako grize svoj rep.

Na jednom općinskom grbu prikazani su mrav (Majur), slon (zapravo praslon, Marija Gorica), vepar, odnosno veprova glava (Vojnić) i jež (Beretinec).

Mitološka bića feniks i grifon također su prikazani na po jednom grbu. Feniks u grbu općine Udbina prikazan je kao plava ptica raširenih krila koja se izdiže iz plamena, a grifon – lav s orlovskim prednjim nogama, glavom i krilima u uzdignutom stavu prikazan je polovično, kako izrasta iz krune u grbu općine Darda.

Bol

Čeminac

Selnica

Perušić

Sv. Petar Orehovec

Budinščina

Plitvička jezera

Vrsar

* Svi crteži prema: Heimer, Ž. (1996): The Flags and Arms of the Modern Era. <https://zeljko-heimer-fame>. From. hr/ (Pristupljeno 10.10.2023.)

Nova Bukovica

Pakoštane

Levanjska Varoš

Jelenje

Dubrava

Farkaševac

Brinje

* Svi crteži prema: Heimer, Ž. (1996): The Flags and Arms of the Modern Era. <https://zeljko-heimer-fame>. From. hr/ (Pristupljeno 10.10.2023.)

Sračinec

Rogoznica

Sv. Juraj na Bregu

Gorjani

Marijanci

Lupoglav

Majur

Marija Gorica

Vojnić

* Svi crteži prema: Heimer, Ž. (1996): The Flags and Arms of the Modern Era. <https://zeljko-heimer-fame>. From. hr/ (Pristupljeno 10.10.2023.)

Domaće životinje na općinskim grbovima Republike Hrvatske

Domaće životinje prikazane su na 19 općinskih grbova. Na općinskom grbu Ražanca prikazano je osam zlatnih pčela.

Konj je prikazan na četiri općinska grba (Konjščina, Donji Kraljevec, Nijemci i Orle), a na još četiri općinska grba prikazan je zajedno sa zmajem (Desinić, Đurmanec, Sv. Đurđ, Rakovec). Crne je, srebrne/bijele, zlatne/žute ili prirodne smeđe boje, u skoku ili je prikazana samo glava. Često se prikazuje u ikonografskom prikazu sv. Jurja koji kao vitez jaše na konju i ubija zmaja.

Govedo je prikazano na pet općinskih grbova (Kravarsko, Lukač, Strizivojna, Škabrnja i Otok), od

čega su govede glave prikazane na dva grba, dok je na tri grba prikazano cijelo tijelo okrenuto heraldički udesno, s ptičjim krilima. Na dva su grba goveda (srebrne) bijele u ležećem stavu, a na grbu općine Lukač prikazan je krilati bik zlatne (žute boje) u stojećem stavu s glavom u bijelom krugu. Na općinskom grbu Škabrnje prikazan je srebrni krilati sjedeći bik koji drži zlatnu knjigu, a na općinskom grbu Otoka na crvenoj podlozi srebrni krilati vol drži knjigu. Krilati bik/vol simbol je sv. Luke Evangelista.

Ovce su prikazane na dva općinska grba (Mrkopalj i Kolan). Na oba su grba ovce heraldički okrenute udesno, srebrne (bijele) boje u stojećem stavu, a na grbu Kolana nalazi se ovca s prednjom desnom nogom u zraku.

Beretinec

Udbina

Darda

Ražanac

Konjščina

Donji Kraljevec

* Svi crteži prema: Heimer, Ž. (1996): The Flags and Arms of the Modern Era. <https://zeljko-heimer-fame>. From. hr/ (Pristupljeno 10.10.2023.)

Nijemci

Orle

Desinić

Đurmanec

Rakovec

Sv. Đurđ

Sućuraj

* Svi crteži prema: Heimer, Ž. (1996): The Flags and Arms of the Modern Era. <https://zeljko-heimer-fame>. From. hr/ (Pristupljeno 10.10.2023.)

Lukač

Kravarsko

Strizivojna

Škabrnja

Otok

Andrijaševci

Mrkopalj

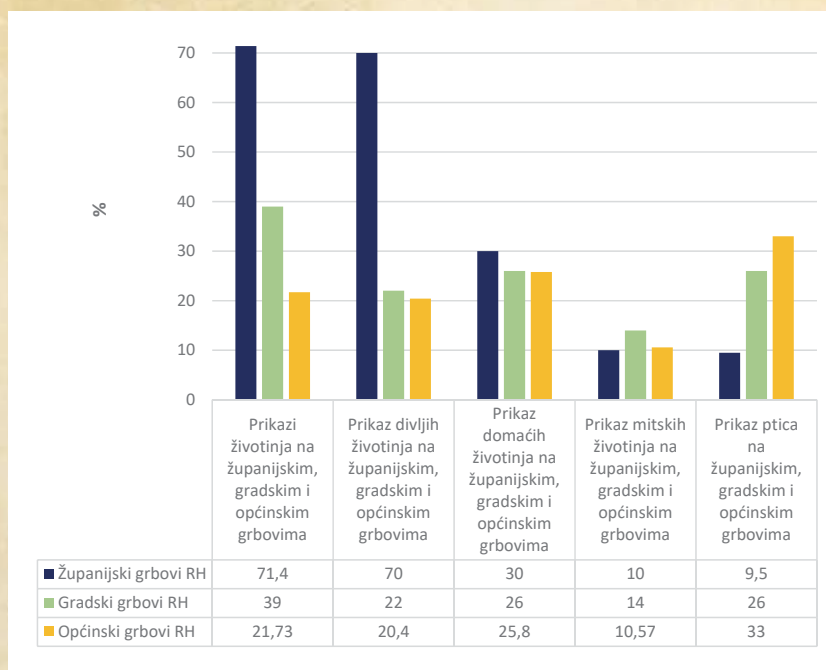
Kolan

Kloštar Podravski

* Svi crteži prema: Heimer, Ž. (1996): The Flags and Arms of the Modern Era. <https://zeljko-heimer-fame>. From. hr/ (Pristupljeno 10.10.2023.)

Tablica 1. Životinje na županijskim, gradskim i općinskim grbovima Republike Hrvatske

Na po jednom grbu prikazan je magarac (Kloštar Podravski) i crni pas okrenut heraldički udesno, s prednjim nogama u zraku, dok u ustima drži zlatni (žuti) kruh (Andrijaševci).

62

Zaključak

Razmotrivši grbove obrađene u tri prethodna rada (Džaja i sur. 2023.a, b, c), može se zaključiti da među 570 županijskih, gradskih i općinskih grbova u Republici Hrvatskoj na 153 grba (26,8 %) prikazane su životinje. Od 21 županije na grbovima 10 županija (47,6 %) prikazane su životinje, od 128 gradova u Republici Hrvatskoj životinje su prikazane na grbovima 50 gradova (39,1 %), a od 428 općina u Republici Hrvatskoj životinje su prikazane na 93 grba (21,7 %). Divlje su životinje na županijskim grbovima prikazane u 70 % slučajeva, na gradskim grbovima u 22 % slučajeva, a na općinskim grbovima u 20 % slučajeva, dok su domaće životinje prikazane na županijskim grbovima u 30 %, na gradskim grbovima u 26 % slučajeva, a na općinskim grbovima u 20 % slučajeva. Mitske su životinje prikazane na županijskim grbovima u 10 % slučajeva, na gradskim grbovima u 14 % i na općinskim grbovima u 11 % grbova.

Neke su životinje na grbovima odabrane aluzijski, zbog naziva koji podsjeća na ime mjesta ili ima zajednički korijen s imenom mjesta (Jastrebarsko – jastreb, Oroslavlje – orao, Jelenje – jelen, Konjščina – konj, Đurmanec – sv. Juraj [na konju ubija zmaja], Kravarsko – krava, Novi Golubovac – golub, Soko-

lovac – sokol, Lasinja – lastavica, Ribnik – riba, Rakovica – rak), druge zbog povijesnih razloga (Pakrac – kuna na najstarijim hrvatskim kovanicama kovanim ovdje), treće su odabrane prema lokalnoj legendi (Đurđevac – *picok*, pijetao). Domaće životinje najčešće su izabrane kako bi predstavile tradicionalno lokalno gospodarstvo (Obrovac – jarac, Pleternica – govredo). Osim stvarnih životinja na grbovima su prikazane mitološke životinje, hibridni životinjsko-ljudski likovi iz tradicionalne mitologije ili novostvorene heraldičke zvijeri koje su kombinacija raznih drugih životinja. Koji god razlog bio za izbor životinjskog lika za županijski, gradski i općinski grb, izabrana životinja danas čini važan element njihova simboličkog identiteta i na određeni se način poistovjećuje s njima i njihovim stanovnicima.

Literatura

- DŽAJA, P., Ž. HEIMER, M. PALIĆ, I. KRIŽEK, I. ZEM-LJAK, A. GAŠPAR, K. SEVERIN (2023a): Životinje na državnom grbu i grbovima hrvatskih županija (I. dio). HVV 31, 2, 72-82.
- DŽAJA, P., Ž. HEIMER, M. PALIĆ, I. KRIŽEK, I. ZEM-LJAK, A. GAŠPAR, K. SEVERIN (2023b): Životinje na grbovima gradova u Republici Hrvatskoj. HVV 31, 3, 74-83.
- DŽAJA, P., Ž. HEIMER, M. PALIĆ, I. KRIŽEK, I. ZEM-LJAK, A. GAŠPAR, K. SEVERIN (2023c): Životinje prikazane na grbovima općina Republike Hrvatske (I. dio). HVV 31, 4, 66-79.